

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú prácu Mgr. Petra Zmátla, PhD.

Katolíci a evanjelici na Slovensku (1929 – 1932). Eudáci a národnári na ceste k spolupráci.

Mgr. Peter Zmátlo, PhD. patrí medzi slovenských historikov s ťažiskom tvorby na dejinách prvej Československej republiky (ČSR). Toto obdobie je veľmi vdácným objektom výskumu a dá sa skúmať z viacerých aspektov. P. Zmátlo sa tematicky zamerá najmä na spolkové, kultúrne a politické dejiny prvej ČSR. Je autorom viacerých pôvodných monografií, štúdií a článkov. Predložená habilitačná práca potvrdzuje jeho zameranie. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že nejde o rukopis, ale o dielo, ktoré vyšlo knižne vo vydavateľstve Verbum v Ružomberku v roku 2011 s rozsahom 367 strán. Habilitačná práca je založená na pôvodnom archívnom výskume a relevantnej odbornej literatúre. Po jej štúdiu však jednoznačne vyplýva, že habilitant sa zamerá najmä na dobovú tlač zo skúmaného obdobia, ktorú aj najviac využíva ako prameň. Nie je to na škodu veci, pretože dobová tlač sa často podceňuje a uvádza ako sekundárny prameň, no v skutočnosti v danom období, keď ešte nebol rozšírený rozhlas, telefón a neexistovala televízia, predstavovala primárny zdroj komunikácie a šírenia informácií. Habilitačná práca Mgr. P. Zmátla, PhD. sa skladá z dvadsiatich kapitol. Sú zvolené tematicky a vsadené do štvorročného rámca rokov 1929 – 1932, vymedzeného prácou. Každá z nich predstavuje nosnú tému. Spôsob spracovania týchto tém je rôzny. Za najhodnotnejšie považujem kapitoly 10. Vymenovanie nového prezidenta Slovenskej krajiny a 11. Slovenský regionalizmus a zakladanie Národohospodárskeho ústavu Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Habilitačná práca prináša veľa nových poznatkov a interpretácií, ktoré pomáhajú dôkladnejšie a hlbšie spoznať skúmané obdobie. Lepšie a plastickejšie tak vyznejú rôzne diferencie medzi jednotlivými osobnosťami a politickými stranami. Samozrejme, platí to pri uvedomení si istej jednostrannej tendencie, ktorú sledovala každá dobová stranícko-politická tlač.

Habilitant sa vo svojej práci rozhodol spracovať pomerne krátke, no veľmi dynamické obdobie, ohraničené rokmi 1929 a 1932, čo adekvátne zdôvodnil v úvode. Takéto chronologické vymedzenie témy nie je na škodu, pretože vytvára väčší priestor pre detailnejší pohľad a možnosť pracovať metódou historickej sondy. Hlavný cieľ habilitačnej práce autor definoval v jej úvode ako „*priblížiť, opísať, analyzovať a zhodnotiť spoločenské dianie na Slovensku so zameraním na činnosť slovenských katolíkov v HSLS a evanjelikov v SNS... analyzovať a opisovať politiku HSLS a SNS so zameraním na presadzovanie autonómie*

Slovenska.“ (s. 6). Takýto cieľ sa v práci podarilo čiastočne splniť. Ide najmä o to, že práca viac približuje, opisuje, ale menej analyzuje a hodnotí. Z veľkej časti uvádza a cituje dobové pramene, no nepodrobuje ich hlbšej analýze, skôr ich kladie vedľa seba a parafrázuje. Otvára sa tu aj zásadná otázka názvu práce, kde je ako hlavný nadpis uvedené Katolíci a evanjelici na Slovensku a iba ako podnadpis Ľudáci a národnári na ceste k spolupráci. Z toho by mohlo vyplývať, že práca sa dominantne zameriava interkonfesionálnymi vzťahmi medzi katolíkmi a evanjelikmi. V skutočnosti sa však väčšmi sústreďuje na politické vzťahy medzi dvomi stranami – HSLŠ a SNS a v nich si všima konfesionálnu otázku. Tu síce bola konfesionálna otázka dôležitá a svojim spôsobom sa manifestovala, no existovala aj nezávisle od politických strán. Obidve strany sa totiž štylizovali do úlohy národných a svojim spôsobom aj nadkonfesionálnych strán. Je známe, že sa usilovali vo svojich radoch práve preto už od svojho vzniku sústreďovať predstaviteľov „druhej konfesie“. Autor však interkonfesionálne vzťahy dostatočne nespracúva ani cez prizmu politických strán, napr. aký bol postoj ľudáckej a národnárskej tlače, prípadne protagonistov jednotlivých politických strán k obojom hlavným slovenským konfesiám, teda ako sa tlač SNS pozerala na katolícku konfesiю, či informovala o katolíckych akciách a vice versa. V niektorých kapitolách sa čiste venuje politickým a kultúrnym otázkam bez toho, aby sa viac dotkol problematiky konfesionality. Bolo by potrebné aj hlbšie načrtnúť do vzťahu konfesionality a nacionality na Slovensku, čo samozrejme presahuje obdobie úzko ohraničené rokmi 1929 – 1932.

K habilitačnej práci mám aj viacero konkrétnych pripomienok. Habilitant píše o rozpade prvej republiky (s. 11), čo je terminologicky nepresné. Éra prvej ČSR sa skončila prijatím Mníchovskej dohody. Potom nastáva éra druhej ČSR, ktorá sa končí rozpadom v marci 1939. Alexandra Macha uvádza ako „neskoršie známeho ľudáckeho radikála“ (s. 16) Pritom Mach bol ako radikálny činiteľ HSLŠ známy od začiatku svojho angažovania v tejto strane. Podobne zaradovanie Jozefa Budaya do radikálneho krídla HSLŠ neobstojí. (s. 91). Buday bol od začiatku súčasťou umierneného krídla tejto strany a ostal ním až do svojej smrti. Útoky F. Jehličku, ktoré habilitant uvádza, to práve dokazujú. S jednoznačnou konštatáciou, že R. Gajda mal z českých politikov najbližšie k politike HSLŠ v rokoch 1929 – 1932 (s. 18), sa nedá úplne súhlasiť. Napríklad český politik Bohumil Stašek, poslanec Čs. strany lidovej a vyšehradský kanonik mal v danom období k Hlinkovi a k HSLŠ určite bližšie ako Gajda. Habilitant píše, že Anton Štefánek bol evanjelický laik (s. 34). V skutočnosti bol Štefánek rímskokatolík, ktorý sa pôvodne dokonca pokúšal vstúpiť do rádu dominikánov. Habilitant analyzuje správu čs. policajných agentov o sporoch medzi A. Hlinkom a J. Tisom (s. 38). V hlavnom texte práce tento dokument interpretuje tak, akoby odrážal reálne dianie,

iba v poznámke č. 53 píše, že správa bola mylná. Pri čerpaní z ďalších dôverných správ policajných agentov habilitant prejavil náklonnosť brať ich ako úplne hodnoverný prameň. Pritom aj pri takomto druhu správ treba uplatniť historickú kritiku a brať ich s istou rezervou, pretože mohli obsahovať skreslené alebo úplne nepravdivé informácie. Na s. 51 – 52 habilitant píše, že katolícky blok bol iba sekundárne záujmom Vatikánu. V skutočnosti sa Vatikán primárne usiloval o vytvorenie takéhoto bloku. Habilitant na s. 81 uvádza, že Sidor využil Hlinkovu priazeň pre osobné príbuzenské konexie a v administrácii Slováka zamestnal svojho svokra Karola Strmeňa. Toto tvrdenie nezodpovedá skutočnosti. Karol Strmeň, vlastný menom Karol Bekényi sa narodil v roku 1921, teda začiatkom 30. rokov mal desať rokov. Nemohol teda pracovať v administrácii novín Slováka (nanajvýš ako poslíček). Rovnako ani nebol svokrom K. Sidora. Strmeň sa stal zaťom K. Sidora, ale až po svadbe s jeho dcérou Oľgou, s ktorou sa zosobášil v roku 1946 v Ríme. Habilitant vo svojej práci píše, že vzťahy oboch najväčších slovenských kresťanských konfesií narušil v apríli a v máji 1930 prípad Dr. Ľudovíta Bazovského. (s. 115) V skutočnosti vzťahy oboch najväčších konfesií na Slovensku boli narušené a turbulentné aj pred tým. Bazovského prípad síce rozvril pozornosť verejnosti, avšak nevedol k nejakej dramatickej eskalácii vzťahov oboch konfesií. V habilitačnej práci sa venuje veľká pozornosť procesu s Vojtechom Tukom. Habilitant však čerpá údaje takmer výlučne z dobovej tlače a cituje iba jeden dokument z Národného archívu v Prahe. Pritom k tejto téme je veľmi veľa literatúry i archívnych prameňov, ktoré mohol využiť. V kapitole, venovanej zjazdu mladej slovenskej generácie v Trenčianskych Tepliciach vychádza z obmedzeného počtu periodík, pričom nevyužíva regionalistický časopis Politika, z ktorého prostredia vyšla iniciatíva zvolania zjazdu a ktorý publikoval veľa zjazdových príspevkov a rezolúcií. Habilitačná práca sa vyznačuje na viacerých miestach ťažkopádnu štylizáciou. Napr. nerozumiem formulácii „Utvorenie katolíckeho, resp. autonomistického bloku...“ (s. 40).

Habilitačnú prácu Mgr. Petra Zmátla, PhD. napriek viacerým kritickým pripomienkam hodnotím ako vcelku prínostné dielo, ktoré v niektorých aspektoch posúva naše poznatky o problematike slovenských dejín medzivojnového obdobia. Preto ju prímam ako podklad pre habilitáciu a po úspešnom priebehu obhajoby navrhujem udeliť vedecko-pedagogickú hodnosť docent v odbore Slovenské dejiny.

V Bratislave, dňa 4. októbra 2017

prof. PhDr. Róbert Letz, PhD.

